

EURASIA CENTER

Eurázsia
Központ

Elemzések

**Srí Lanka a csőd szélén: egy
válság anatómiája**

Klemensits Péter

EK/2022/31.

Eurázsia Központ Elemzések

Kiadó:
Eurázsia Központ

Szerkesztő:
Dr. Horváth Levente

A kiadó elérhetősége:

1117 Budapest, Infopark sétány 1i
eurasiacenter@uni-neumann.hu
<https://eurasiacenter.hu/>

Kiadásért felelős személy:

Dr. Horváth Levente, igazgató

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Eurázsia Központ álláspontjának.

EURÁZSIA KÖZPONT

Budapest 2022.

© Eurázsia Központ, Neumann János Egyetem

ISSN 2939-550X

SRÍ LANKA A CSŐD SZÉLÉN: EGY VÁLSÁG ANATÓMIÁJA

Klemensits Péter

Absztrakt

2022 tavaszán Srí Lanka külső adósságállománya olyan szintet ért el, hogy az állam csődközelbe jutott, rendkívül súlyos elhúzódó politikai és gazdasági válságot eredményezve. A helyzet megoldása 2022 augusztusában a Nemzetközi Valutaalap által nyújtandó hiteltől függ, ami azonban komoly megszorító intézkedéseket és reformokat fog megkövetelni az új kormányzattól. Az elemzés célja, hogy bemutassa a Srí Lanka-i gazdasági összeomlás körülményeit, a lehetséges perspektívákat és a háttérben zajló geopolitikai folyamatokat.

Kulcsszavak: *Dél-Ázsia, Srí Lanka, Covid-19, válság, eladósodás*

Abstract

In the spring of 2022, Sri Lanka's external debt reached a level that brought the state close to bankruptcy, resulting in a protracted political and economic crisis of extreme severity. The solution to this situation will depend on a loan from the International Monetary Fund in August 2022, which will require serious austerity measures and reforms from the new government. The analysis aims to present the circumstances of the economic collapse in Sri Lanka, the possible prospects and the geopolitical processes at play in the background.

Keywords: *South Asia, Sri Lanka, Covid-19, crisis, indebtedness*

Bevezetés

A Covid-19 járvány majd pedig az orosz-ukrán háború kirobbanása negatív hatást gyakorolt a világgazdaságra, melynek következtében egyes gazdaságok rendkívül nehéz helyzetbe kerültek. A kisebb országoknak a nagyhatalmakkal szemben ráadásul a mozgásterük is kevesebb, így a fejlődő országok soraiban egyre komolyabb kríziseknek lehetünk tanúi. Jó példa erre Srí Lanka esete, ahol [július 5-én Ranil Wickremesinghe miniszterelnök elismerte](#), hogy az állam csődközelbe jutott, az ezt követő politikai felfordulás során pedig a kormány is megbukott. A súlyosan eladósodott szigetország újabb kölcsönök felvételére kényszerül, miközben India és Kína egymással rivalizálva igyekszik befolyását megerősíteni a régióban. Az elemzés célja, hogy bemutassa a Srí Lanka-i gazdasági összeomlás körülményeit, a lehetséges perspektívákat és a háttérben zajló geopolitikai folyamatokat.

Srí Lanka gazdasága a járvány kitörését megelőzően

A földrajzilag stratégiai jelentőségű Srí Lanka Dél-Ázsia egyik leggyorsabban fejlődő gazdasága volt a 2000-es években, amely a régiós átlagnál nagyobb

növekedési ütemet tudott felmutatni – [2010-ben a 8,2%-ot is elérte a GDP növekedés](#). A növekedés alapjául azonban elsősorban a szolgáltató szektor (egészségügy, oktatás, kiskereskedelem, építőipar) fejlődése szolgált, ami hosszú távon nem fenntartható. A növekedés a későbbiekben lassult, 2019-ben csupán 2,3%-ra, [a teljes GDP ekkor 83,991 milliárd dollár volt](#), míg az egy főre jutó nominális GDP 3,852 dollár. A 22 milliós népességű kis állam nagy érdeme, hogy a milleniumi fejlesztési célokkal összhangban a szegénységben élők arányát sikerült jelentősen csökkenteni (a 23%-ról 9%-ra 2009-ben). Az infláció, a monetáris instabilitás és a Srí Lanka-i rúpia árfolyamának ingadozása azonban komoly kihívásokat vetített előre, ezért [2019-ben a Világbank visszaminősítve az országot](#) az alsó közép jövedelmű országok kategóriájába. A gazdaság főbb szektorait tekintve [2015-ben a GDP 60,6% át a szolgáltatások](#), 30,7%-át az ipar, míg közel 8,7%-át a mezőgazdaság állította elő.

A tömör gumiabroncsgyártás globális központjaként Srí Lanka a globális kereslet [közel 25%-át elégíti ki](#), de a gumi mellett a tea, textil, rizs, kókusz, gyémántok, fűszerek is a fontosabb export termékek közé tartoznak. Az importált áruk között leginkább a kőolaj, gyógyszerek, szövetek találhatóak. A legfontosabb külkereskedelmi partnerek az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, India, Kína, Németország és az Egyesült Arab Emírátsok.

A pandémia előtt a turizmus látványos fejlődést mutatott, miközben az infrastrukturális fejlesztések elősegítették, hogy a szigetország [valódi hajózási és légi közlekedési csomóponttá](#) váljon. Geopolitikai értelemben a hagyományosan India befolyási övezetében található állam a kínai hiteleknek és az infrastrukturális befektetéseknek köszönhetően – az ország csatlakozott Kína Övezet és Út kezdeményezéséhez is – szoros kapcsolatot épített ki Kínával, amely nem csupán az indiai külpolitikában okozott ellenérzéseket, de az Egyesült Államok érdekeit is sérti. Nem meglepő, hogy utóbbi országok a kínai adósságcsapda [egyik klasszikus példájának tekintették](#) Srí Lankát, már a jelenlegi válság beköszönte előtt is.

A pandémia hatásai

[2022. július 11-ig összesen 664 273 esetet regisztráltak](#), a halottak száma 16 525 volt, míg 647 433 ember sikeresen felépült a betegségből. Annak ellenére, hogy a [Lowy Institute szerint](#) Srí Lanka volt globálisan a tizedik ország, amely a legjobban kezelte a járványt, a negatív következmények így is érezhetővé váltak. A világjárvány Srí Lanka függetlenség utáni történetének legsúlyosabb visszaesését okozta, [a növekedés a 2018-19-es évi 3,1%-ról 2020-ban azonban már -3,6%-al csökkent a GDP](#). A zsugorodás az építőipar, a ruházati, a tea- és a bányászati ágazat gyenge teljesítményének, a két hónapos, a sziget egészére kiterjedő kijárási tilalomnak, a nemzetközi repülőtér bezárásának, valamint az export iránti gyenge globális keresletnek tudható be. Szerencsére a visszaesés csak ideiglenesnek bizonyult: a gazdaság 2021 első felében már 8,0%-kal nőtt, amit a mezőgazdaság és az ipari tevékenységek erős növekedése, az alacsony bázishatás, az olcsó hitel és a felhalmozott fogyasztói kereslet támogatott. A Világbank adatai szerint tovább nőtt a szegénység, [2019 és 2020 között 9,2%-ról 11,7%-ra](#). Eközben a munkanélküliségi ráta [2020 decemberében 5,2%-ra nőtt](#), ami azt jelentette, hogy 442 000 ember volt állás, vagyis biztos megélhetés nélkül.

A külkereskedelmi mérleg hiánya a [2020-as 6 milliárd dollárról 2021-ben 8,1 milliárd dollárra](#) nőtt, mivel az importkorlátozások ellenére a növekvő importáru értéke

felülmúlta az exportbevételek növekedését. A srí-lankai vendégmunkások egyoldalú hazaátutalásai (22,7%) és az idegenforgalmi bevételek (61,7%) csökkenése a becslések szerint tovább növelte a folyó fizetési mérleg hiányát 3,2 milliárd dollárra (vagy a GDP 3,8%-ára) 2021-ben.

Az állam eladósodása, a monetáris instabilitás egyre komolyabb problémákat okozott. Srí Lanka külső adóssága [2020 decemberében elérte a 49,2 milliárd dollárt](#). Az állami kiadások csökkentek, mivel a kormány igyekezett intézkedéseket hozni a gazdasági visszaesés enyhítésére, míg a bevételek a gazdasági tevékenység csökkenése, a munkahelyek megszűnése és a korábbi jövedelemadó-csökkentések miatt történelmi mélypontra zuhantak. Az eredmény a költségvetési hiány meredek emelkedése lett. A kedvezőtlen adósságdinamika, a tartós költségvetési és folyó fizetési mérleghiányt, a valuta jelentős leértékelődését, a 2009-ben véget ért harmincéves polgárháború költségeit és a konfliktus utáni erőtlenséget tükrözi.

A válság kibontakozása

Bár a Srí Lanka-i központi bank a [modern monetáris elméletből kiindulva úgy gondolta](#), hogy mint szuverén kormány pénzügyi korlátok nélkül nyomtathat pénzt adósságának visszafizetésére, a fejlett nyugati országokkal szemben ez a kis dél-ázsiai állam számára nem hozta meg a megfelelő eredményeket. A kormányzat egyes hibás döntései, mint pl. [az országos tilalom bevezetése a szintetikus műtrágyák és növényvédő szerek behozatalára](#) és használatára, szintén hozzájárult a gazdasági összeomláshoz.¹

A [kormány 2022 januárjában 1,4 milliárd dollár értékű pénzügyi támogatási csomagot kapott Indiától](#) az alapvető importcikkék kifizetésére és a devizalikviditás növelésére, amit március 17-én további 1 milliárd dollár összegű támogatás követett. A 2022 februárjában 2,3 milliárd dollárra becsült hivatalos tartalék azonban továbbra sem volt elegendő a 2022 áprilisától decemberéig 5,6 milliárd dollárra becsült deviza adósságszolgálathoz képest.

Időközben a valuta is jelentősen veszített az értékéből. Miután a központi bank hét hónapig nagyjából 201 rúpia/dollár körül tartotta az árfolyamot, [március 7-én elengedte a valuta](#) árfolyamot, hogy megfékezze a tartalékok csökkenését, így viszont a hónap végére a rúpia 36%-kal értékelődött le.

Április elején a Srí Lanka-i rúpia rekord-alacsony szintre zuhant, és a [világ legrosszabbul teljesítő valutájává vált](#) – ekkor 1 dollár ért 355 rúpiát. A kormány pedig bejelentette, hogy ideiglenesen képtelen az adósságainak törlesztésére.

Május 9-én Mahinda Rajapaksa miniszterelnök lemondott, helyét Ranil Wickremesinghe vette át, de a válság tovább mélyült, az infláció felgyorsult, a költségvetési hiány megemelkedett. Az állam mindössze [50 millió dollár felhasználható devizatartalékkal](#) rendelkezett, miközben a csupán a napi import finanszírozása 75 millió dollárt tett ki. Ennek következtében óriási üzemanyag és gyógyszerhiány bontakozott ki, amely a lakosság elégedetlenségét is növelte.

Június végére a miniszterelnök is beismerte, hogy az [„ország gazdasága összeomlott”](#) az állandó tiltakozások pedig már az elnök távozását sürgették.

Eközben [az infláció 54,6%-ot ért el](#), a központi bank szerint az év végére várhatóan 60%-os inflációval lehet számolni.

Július 14-án Rajapaksa elnök lemondott és elhagyta az országot, július 20-án pedig a nemzetgyűlés Ranil Wickremesinghe-t választotta elnöknek. Politikai körökben egyértelművé vált, hogy az ország csupán a Nemzetközi Valutaalap segítségével bízhat, tekintve azonban a hitel feltételeit, a lakosság számára ez rövidtávon aligha jelenthet könnyebbséget (alapvetően további megszorításokkal kell számolni). A tárgyalások ellenére, augusztus közepéig továbbra sem született megállapodás a Srí Lanka-i kormány és az IMF képviselői között.

A geopolitikai megfontolások

Miután a Hambantota-i nemzetközi kikötő építéséhez Srí Lanka Kínától vett fel kölcsönt, amit a későbbiekben nem tudott visszafizetni – ennek fejében 2017-ben a China Merchants Port 70%-os tulajdonjogot szerzett és [99 évre bérletbe vehette a kikötőt](#) – a nyugati és az indiai médiában elterjedt az az álláspont, hogy Kína szándékosan kergette adósságcsapdába az országot, hogy geopolitikai befolyást szerezzen a térségben. Valójában azonban a kikötő projekt érdemben [nem járult hozzá Srí Lanka mély eladósodásához](#), az sokkal inkább a felelőtlen helyi gazdaságpolitika eredménye volt. Ráadásul a kínai kormány nem használta ki a szigetország válságát, inkább segítette a helyzet megoldásában.

Kína bírálói szerint Hambantota esete a „gyöngyfüzér” elméletbe is illeszkedik, melynek értelmében Kína Dél-Ázsia és a Közel-Kelet partjai mentén katonai bázisokat szeretne létrehozni, de mivel maga az elmélet relevanciáját egyelőre semmi nem támasztja alá, nem kétséges, hogy a kínai vállalatok számára Srí Lankán is a katonai helyett a gazdasági érdekek voltak az elsődlegesek.

Tekintve Srí Lanka jelenlegi szorult helyzetét az is egyértelmű, hogy messze nem a Kínával szembeni eladósodás jelenti a legnagyobb problémát. [2021-es adatok szerint](#) Srí Lanka külső adósságállományának 81%-át amerikai, európai pénzügyi intézmények, továbbá Japán és India birtokolták, Kína mindössze a hitelek 10%-ával rendelkezett. Ennek következtében megállapítható, hogy Srí Lanka még az IMF mentőcsomagja nélkül is inkább kiszolgáltatót a Nyugatnak, mint Pekingnek.

Mivel Srí Lanka alapvetően India befolyási övezetéhez tartozik, ezért korántsem meglepő, hogy Dél-Ázsia vezető hatalma a kínai befolyás visszaszorítására törekszik a régióban, amelyre a válság megfelelő lehetőséget szolgáltat. Kínával szemben India a saját geopolitikai érdekeinél fogva [komoly segítséget nyújtott a tavasz folyamán a szigetországnak](#), miközben a stabilizációt többnyire Újdelhi is az IMF-fel megkötendő megállapodástól várja, hiszen Srí Lanka talpraállításának mindet költségét korántsem szeretné magára vállalni.

Összegzés

Srí Lanka a Covid-19-et követően képtelen volt megbirkózni a gazdaságot érintő problémákkal, amelynek egy része a kormány nem megfelelő gazdaságpolitikai lépéseinek is betudható. A külfölddel szembeni eladósodás 2022 tavaszán olyan krízishelyzetet eredményezett, amely gazdasági csődhöz és politikai válsághoz vezetett. 2022 augusztusában a politikai helyzet stabilizálódásával megnyílhat az út a talpraállítás felé, amely azonban az ország lakossága számára újabb terhek

bevezetését fogja eredményezni, számolva az IMF mentőcsomag elfogadásával. Valójában egyes nyugati vélemények dacára korántsem a Kínával szembeni eladósodás jelenti a legnagyobb problémát, lényegében az ország sorsa továbbra is a nyugati hatalmak terveitől függ. Egy biztos, Srí Lanka gazdasági stabilizációja egy hosszú folyamat lesz, ami viszont az alapvető reformok keresztülvitele nélkül nem lehet sikeres, kérdés, hogy az új kormányzat rendelkezik-e kellő akarattal és támogatással ezek végrehajtásához.

¹ Ennek következtében Srí Lanka, amely sokáig önellátó volt a rizstermelés terén, 450 millió dollár értékben volt kénytelen rizst importálni, még akkor is, amikor a rizs ára mintegy 50%-kal megugrott. A tilalom az ország teatermését is tönkretette, amely az ország elsődleges exportcikke és devizaforrása.